תלמוד בבלי · ראשונים · רי״ף · מפרשים · שלטי הגיבורים

שלטי הגיבורים על יומא

רבי יהושע בועז

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שלטי הגיבורים על יומא

רבי יהושע בועז

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שלטי-הגיבורים-על-יומא/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161422 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף א 4
דף א: 4
דף ב 5
דף ב: 5
דף ג 6
דף ג: 7
דף ד 8
דף ד: 9
דף ה 10
דף ה: 10
דף ו 11
דף ו: 12

דף א.

סמ"ג כתב בשם ריב"ש דאין איסור דאורייתא אלא אכילה ושתיה אבל שאר ענויין דרבנן ומיי' כתב דהני ענויין הם דאורייתא וטור כתב וכולהו נפקא לן מקראי ומיהו אין חיוב כרת אלא במלאכה ואכילה ושתיה אבל בהנך אין בהם כרת ואע"ג דנפקא מקראי אסמכתא בעלמא נינהו:

לשון ריא"ז

יוה"כ אסו' באכיל' ובשתי' וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה שכולן בכלל עינוי ואינו ענוש כרת אלא על אכילה ושתיה בלבד שעיקר עינוי ' אכילה ושתיה הוא:

דף א:

שלא אסרו אלא רחיצה של תענוג הלכך בבקר דסתם ידים כמו מלוכלכות מותר לרוחצם וכן בכל היום אחר שעושה צרכיו וקנח או הטיל מים ושפשף בידיו ובלבד שלא ירחץ אלא מקום הצריך כגון ראשי אצבעותיו ולא כל היד:

לשון ריא"ז

וכן נראה בעיני שהנשים המבשלות בט' באב וצריכות לרחוץ הבשר אין חוששין בהם משום רחיצה:

והאידנא אין אותה רוח רעה מצויה בינינו וכתב גאון מי שהוא איסטניס וצריך לקנח פניו במים ואין דעתו מיושבת עליו כל היום עד שיקנח יכול לקנח ביוה"כ וכ"כ רי"ץ גיאת אם יש לכלוך על פניו או על גבי עיניו יכול להעבירו במים ואפי' כל אדם יכול לשרות מפה במים ערב יוה"כ ולסוחט' שיצאו מימיו ולמחר מעבירה על גבי עיניו ואף על פי שנשאר בה מלחלוחית המים:

כתב ב"ה איכא מ"ד שאין מברכין ביוה"כ על נטילת ידים ושעשה לי כל צרכי כיון שאסור בנעילת הסנדל ובנטילת ידים ומסתברא כיון דברשותו ובידו הוא לנעול משום סכנת עקרב יכול לברך כמו בשאר הימים:

וכתב בה"ג דוקא עד צוארו אבל מיעבר לשוט אסור ותימה אם התירו לו רחיצה חמורה דהא אסמכוה אקרא כ"ש שיטה דקילא:

דף ב.

כתב הטור הטעם כדי שיזכור ולא יבא לידי סחיטה ומשום כבוס נמי ליכא כיון שהוא דרך לכלוך במים:

לשון ריא"ז

כשעובר במים לא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו שלא יראה כנושא משא:

ויש אוסרין בכלי חרס אפילו רקין לפי שבולעין הרבה וכשמצטנן בהם פולטין מה שבלעו וחשיב רחיצה:

לשון ריא"ז

מותר להצטנן ביוה"כ בפירות הקרין ובכלי כסף ואם יש בהן מים אסורין להצטנן בהן בין שהן מלאים בין שהן חסרין לפי שדרכן להחליק המים בהן ושמא ישפכו המים עליו וכן כלי חרס שיש בהן מים לפי שהן מזיעין והרי הוא כנוגע:

ונראה בעיני שלא התירו לצאת בסנדל של שעם אלא כשהוא לח אבל אם היה יבש הרי הוא כעץ ואסור לצאת בו ביוה"כ כמבואר בקונט' הראיות:

דף ב:

כתב ה"ג אי בעי למיזל למקרי בצבורא או למאי דצריך ליומיה והוא דחיל למיעל בלא מסאנא משום עקרב שרי למיכרך מידי אכרעיה ואפיק כל צורכיה ולא נראה לטור דמשום סכנת עקרב מותר אפילו במנעל ממש ואפילו שלא לצורך מצוה וכן לצורך מצוה מותר אפילו לנעול מנעל ממש:

לשון ריא"ז

מותר לו לאדם לכרוך סודר על רגלו ולצאת בו ביום הכפורים וכן מותר לנעול אנפיליא של בגד כמו שמבואר בתלמוד א"י וכן מבואר בפרק מצות חליצה בתלמוד שלנו וכן מתיר בתלמוד א"י לאיסטניס לנעול אפי' מנעל של עור:

וכ' הר"ר יהודה שמותר לומר לנכרי לרחוץ התינוק אפילו בחמין שהוחמו בו ביום דסתם תינוק חולה הוא אצל חמין ודבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה:

ואוכלין ומפסיקין קודם בין השמשות מקרא נפקא לן שצריך להוסיף מחול על הקדש בין באיסור אכילה בין בעשית מלאכה ותוספת זה אין לו שיעור אלא קודם בין השמשות שזמנו מהלך אלף ות"ק אמה קודם הלילה צריך להוסיף מעט מחול על קדש ואם הפסיק מאכילתו בעוד היום גדול יכול להחזיר ולאכול כל זמן שלא קבל עליו התענית:

לשון ריא"ז

ומה הוא התוספת שיזהר מן הספק ולא יעשה מלאכה בין השמשות אלא מתחיל שביתתו מבעו"י וכן בערב יוה"כ מדליקין את הנר ומתחילין להתענות מבעו"י כדי שיפרוש מן הספק בכל כחו כמ"ש בהלכות שבת בפ' במה מדליקין תוספת זו אין בו לא עונש כרת ולא אזהרת לאו שנאמר כל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה לא נאמר עונש ואזהרה אלא על עצמו של יום אבל התוספת יש בה מצות עשה כדי שיתרחק אדם מן הספק ויתחיל מבעו"י:

מלאכה כיצד כל מלאכה שחייבין עליה בשבת חייבין עליה ביוה"כ וכל שבשבת פטור אבל אסור ג"כ ביוה"כ אלא ששבת זדונו סקילה ויוה"כ זדונו כרת וכל איסורי הוצאת שבת נוהגין ג"כ ביוה"כ וכל דבר שאסור לטלטלו בשבת אסור לטלטלו ג"כ ביוה"כ אלא שבזה הקלו בו שהתירו בו קניבת ירק מן המנחה ולמעלה להסיר ממנו עלין המעופשים לתקן אותם לאכילה וגם מותר לפצוע אגוזים מן המנחה ולמעלה לאכילת הלילה והני מילי כשחל בחול אבל בשבת אסור והאידנא נהגו לאסור אף כשחל בחול:

לשון ריא"ז

הזהירה תורה לשבות ולהתענות ביוה"כ שנאמר שבת שבתון הוא לכם וגו' הא לך שכל מי שאינו מתענה ביוה"כ או מי שעושה בה מלאכה ענוש כרת ויוה"כ הרי הוא כשב' לכל דבר שהרי אין בו היתר אוכל נפש לפיכך אסור להעביר ד' אמות ברה"ר או לטלטל מרה"י לרה"ר וכן מערבין עירובי חצרות בשבת כמו שמבואר בכריתות בפרק אמרו לו: וכן פסק הרא"ה כרבינו והרי"ץ גיאת פסק כחכמים והריא"ז כתב אפילו מלך וכלה לא ירחצו ידיהם ביום הכפורים:

ע"כ מכבדין אותו בכל מיני כבודים ומטעם זה נמי נוהגין להציע בבית הכנסת בגדים נאים:

דף ג.

וסמ"ג פסק כה"ג וכרבי יוחנן דאמר בן עשר בן י"א אין מענין אותו אבל מחנכין אותו לשעות בן י"ג לתנוק ובת י"ב לתינוקות משלימים ורבינו כתב בן ט' ובן י' מחנכין בן י"א מתענה ומשלים מד"ס ומיי' כתב כרבי' והטור פסק כסמ"ג דכתב וז"ל תינוק הבריא מחנכין אותו לשעות בשנת י' וי"א ובשנת י"ב וי"ג משלים מדרבנן ובשנת י"ד משלים מן התורה והחולה שאינו חזק לסבול התענית מחנכין אותו לשעות בשנת י"א וי"ב ובשנת י"ג משלים מדרבנן ובשנת י"ד משלים מן התורה והתנוקת שממהרת ליחשב גדולה קודם התינוק שנה אחת הבריאה מחנכין אותה לשעות בשנת ט' ובשנת י' וי"א וי"ב

משלמת מדרבנן ובשנת י"ג משלמת מדאורייתא:

לשון ריא"ז

מאימתי מחנכין אותו התינוק הבריא מחנכין אותו בן ט' ויום א' והחלוש מבן י' ויום אחד ובן י"א ויום א' מענין הבריא כל היום מד"ס והחלוש מענין אותו מבן י"ב ויום א' ובן י"ג ויום אחד מענין אותו כל היום מן התורה שכל מי שהוא בן י"ג ויום א' והביא ב' שערות הרי הוא כגדול לכל עונשים שבתורה:

התינוקת הבריאה כשהיא בת ח' שנים ויום א' מחנכין אותה לשעות והחלושה כשהיא בת ט' שנים ויום אחד הבריאה כשהיא בת י' שנים ויום א' מענין אותה כל היום מד"ס וכן החלושה כשהיא בת י"א שנה ויום א' וכשהן בנות י"ב שנה ויום א' מענין אותה כל היום מן התורה שהתינוקת ממהר' גידולה שנה א' קודם לתינוק:

דף ג:

וכתב הרמב"ן דוקא עוברה שאין לנו אומד בישוב דעתה פעמים מתיישבת ברוטב ופעמים שצריכה לשומן עצמו אבל חולה שמאכילין אותו ע"פ בקיאין וכל אדם שהריח מאכל ונשתנו פניו מסוכן הוא אם לא יתנו לו ומותר ליתן לו:

וכתב הרא"ש ז"ל ולאו דוקא עוברה אלא הוא הדין כל אדם שהריח מאכל ומתאוה ופניו משתנים מסוכן הוא ומאכילין אותו ע"פ עצמו או ע"פ בקי כדאמרינן בפרק אע"פ אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוי יתבו אפתחא דבי דונגר מלכא חליף ואזיל אדונגר דמלכא חזיא רב אשי לאמימר דחוור אפיה שקל באצבעיה ואנח ליה בפומיה וכו' ואמרו ליה רבנן מאי טעמא סמכת אניסא אמר חזינא לרוח צרעת דקא פרחא עילויה ש"מ דכי חיוור אפיה חיישינן לסכנתא וקאמר התם הכל משהין בפני שמש חוץ מיין ובשר אמר רב אשי הוה קאימנא קמיה דרב כהנא ואייתי ליה גלגלידי דליפתא בחלא ואי לאו דיהבו לי אסתכינא ורב פפא אמר אפילו תמרא דהנינותא כללא דמילתא כל דאית ליה ריח ואית ליה קיוהא וכן כתב הרמב"ן ז"ל:

כתב הרא"ש ז"ל כתב בעל הלכות אשה עוברה דידעינן דאי לא אכלה מתעקרה וולדה אף ע"ג דספק בן קיימא הוא ספק נפל שפיר דמי ליתן והרי"ץ גיאות ז"ל כתב דלאו בידיעה דידן תליא מילתא אלא בידיעה דידה ובדעתה תליא מילתא דמשהריחה מתנין לה וכחולה דמיא וכתב הרמב"ן ז"ל משמע מתוך דברי בעל הלכות דמשום סכנת וולד לחודיה מחללין אפילו ליכא למיחש לדידה והיינו דגרסינן בשילהי פ"ק דערכין האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת מביאין סכין וקורעין כריסה ומוציאין את הוולד

פשיטא מאי עביד מחתך בבשר בעלמא הוא אמר רבא לא נצרכה אלא להביא סכין דרך רה"ר מאי קמ"ל דעל ספיקא מחללין שבת תנינא ספק חי ספק מת ספק עכו"ם ספק ישראל מפקחין מהו דתימא התם הוא דהוה ליה חזקה דחיותא אבל הכא דלא הוה ליה חזקה דחיותא מעיקרא אימא לא קמ"ל ואיכא דס"ל דאין מחללין משום נפלים אלא עוברה שהריחה חששא דמיתה דידה היא שכל המפלת בחזקת סכנה היא וטעמא דיושבת על המשבר שמתה טעמא אחרינא הוא כיון שמתה הרי הוא כילוד דתו לאו ירך אמו הוא דלא בדידה תליא אלא חי הוא ודלת נעולה בפניו וליכא חששא אלא דלא הוה ליה חזקה דחיותא וספק נפשות להקל ולא ידעתי מה צורך לכל אלו הדקדוקים דלא משכחת סכנת עובר בלא סכנת עוברה דהמפלת בחזקת סכנה היא וכן פירש רש"י דאם אינה אוכלת שניהם מסוכנים:

דף ד.

איכא מ"ד מדקתני מאכילין אותו ע"פ בקיאים שמע מינה יחיד מומחה ומוחזק בבקיאות ורופאים שאינן חכמים ומומחים כל כך הולכין אחר הבקיאות ואינו נראה להרמב"ן אלא כיון שכולן רופאים ויודעים במלאכה אין דבריו של אחד במקום שנים:

כתבו התוספות הא דקאמר תלמודא חולה אומר צריך אני היינו שאומר שהוא ירא שאם לא יאכל שיכביד חליו ויהיה מסוכן למות ויש ספרים שכתוב בהן מילתא דר' ינאי פשיטא ספק נפשות להקל מהו דתימא האי דקאמר חולה צריך אני בעותיה הוא דקא מבעית סבר אי לא אכילנא מייתנא קמ"ל אלמא דוקא משום ספק מיתה מאכילין אותו ע"כ וכתב הרא"ש ונראה לי דחומרא גדולה היא זאת בספק [נפשות] דאין לך רופא שיאמר אם לא יאכל שמא ימות אלא דרך רופא לומר אם לא יאכל אפשר שיכביד חוליו ויסתכן ואפילו לספרים שכתוב בהן אי לא אכילנא מייתנא אין ללמוד מזה דדוקא על ספק מיתה מאכילין דלישנא דמייתנא לאו דוקא אלא שדרך החולה לומר כן מחמת פחד המיתה:

ומדברי הרמב"ם נראה שהולך אחר רוב דעות ואחר בקיאות הרופאים שכתב מקצתם אומרים צריך ומקצתם אומרים אינו צריך והוא שותק הולכין אחר הרוב או אחר הבקיאין ולא נראה לטור אלא כדפירש ובשאלתות דרב אתאי כתוב דאזלינן בתר רוב דיעות וכן דעת רש"י שהרי פי' לקמן אבל מצטרפין לדעת אחרת כגון שנים אומרים צריך ושלשה אומרים אינו צריך ואשה או כותי אמר צריך מצטרפין למהוי פלגא וספק נפשות להקל וכתב הרמב"ן ז"ל ואע"ג דאמרי' בהדיא כי אזלינן בתר רוב דיעות באומדנא

ה"מ בממונא הני רבוותא סברי דהך אוקמתא ליתא דהא משום דאקשינן ע"פ בקיאין תרי פשיטא תרי ותרי נינהו הוא דאיתוקם הכי וכיון דאתא מר בר רב אשי ואמר דכל היכא דאמר חולה צריך אני אפילו איכא מאה דאמרי לא צריך לדידיה שמעינן קמה לן מתני' כדמעיקרא דאי איכא אחרינא בהדי חולה דאמר לא צריך מאכילין אותו על פי בקיאין ותרי דסלקא דעתך אמינא כשם שהחולה אומר צריך אני שומעין לו ואפילו כנגד ק' בקיאין כך כשהוא אומר איני צריך נשמע ליה דהכא והכא לב יודע מרת נפשו הוא קמ"ל דלהקל אמרינן אבל להחמיר כחד בקי בעלמא הוא ולא כתרי הלכך היכא דאיכא אחרינא בהדי לתרי דאמרי צריך לדידהו שמעינן לחד לא שמעינן ולא אמרי' תונבא בעלמא הוא דנקיט ליה אלא חד מנינן ליה תרי לא מנינן ליה ומיהו כיון דאיתמר בהדיא בגמרא דלא אזלינן בתר רוב דעות לא דחינן סוגיא בפירכא ותפסינן סברא בעלמא ע"כ וכתב הרא"ש וכן נראה לי כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא אזלינן לקולא בספק נפשות. ירושלמי חולה אומר יכולני לצום ורופא אומר איני יודע רבי אבוה בשם ר' יוחנן נעשה ספק נפשות וספק נפשות להקל כתב הרמב"ן ומסתברא הני מילי בחולה דאמר יכולני דשכיח ביה תונבא אבל רופא אומר יכול וחולה אומר איני יודע שומעין לרופא דאינו יודע דחולה לאו כלום הוא דאיהו מנא ידע רובן של חולים אינן יודעין ובקיאין בחולי שלהם הלכך לרופא שומעין שאומר יודע אני. חולה שאכל ביוה"כ ונתיישבה דעתו בענין שיכול לברך היה אומר הרא"ש שצריך להזכיר של יוה"כ בבה"מ שאומר יעלה ויבא בבונה ירושלים:

דף ד:

מי שנשכו כלב שוטה אין מאכילין אותו מחצר הכבד שלו לפי שאין זו רפואה שנדחה בשבילה האיסור פי' רמב"ם הטעם מפני שזאת היא רפואה בדרך סגולה ואינה רפואה טבעית ואין הורגין כלב שוטה אלא בדבר הנזרק בו ולא בדבר שאוחז בידו ומכה בו: היה חולה וצריך לבשר שוחטין לו ולא יתנו לו בשר נבלה:

לשון ריא"ז

ואין אומרים דיעשו דברים הללו ע"י עכו"ם או ע"י קטנים שאינן בני עונשין שמא עד שנחזור אחריהן יסתכן החולה אלא עושין ע"י גדולי ישראל שהן בני עונשין הנמצאים שם ואם היו הנמצאים שם נכרים או קטנים עושין על ידם ואין מחללין ע"י גדולי ישראל הואיל ואיפשר לעשות הדבר בהיתר אין לנו לעשות באיסור כמו שביאר מז"ה ונראה בעיני שאם היו צריכין לשחוט תרנגולת לחולה בשבת והיו עכו"ם נמצאים שם מוטב

לנבלה ע"י עכו"ם ויאכל החולה נבלה ואל ישחוט ישראל שיש בו איסור סקילה שיש לנו לילך אחר האיסור הקל ועוד מוטב יעבור החולה על עצמו ואל יעבור אחר בשבילו אם אין שם לא עכו"ם ולא קטנים אלא גדולי ישראל אין מחללין את השבת ע"י נשים או על ידי הדיוטות שמא הן מצטרפין לדעת אחרים ועולה בדעתן לחלל אפילו במקום שאינו ראוי לחלל לפיכך מותר לחלל ע"י חכמים שיודעין באיזה מקום ראוי לחלל ובאיזה מקום אין ראוי לחלל אלא בחולה שיש בו סכנה ואם אין חכם יחלל כל מי שימצא שם כמו שביאר מז"ה:

נשאל להר"ם על חולה שיש בו סכנה אם לא יאכל בשר אם לפניו נבילה ואין שחוטה אם לא נשחוט בשבת והשיב על זה והביא דמיון מאוכל נפש בי"ט דשוחטין בי"ט דאיכא עשה ולא תעשה באיסור מלאכה ויאכל נבלה דאין שם אלא לאו או נאמר לעכו"ם לנחר עופות דליכא אלא איסור דרבנן דאין שחיטה לעוף מן התורה אלא כיון דהתורה התירה לנו אוכל נפש ביום טוב הוה לדידן כל אוכל נפש ביו"ט כמו בחול והכא נמי כיון שהתירה תורה פיקוח נפש הוי כל מלאכה שעושה בשבת בשביל חולה שיש בו סכנה כאלו עשאה בחול והיכא דאיכא תרי איסורי מאכילין אותו הקל ושחוטה המאכל מותר אבל הנבילה המאכל עצמו אסור וארי' רביע עלה ע"כ ואני שמעתי משום דחיישינן שמא יהא החולה קץ באכילת איסור ויפרוש ויסתכן:

דף ה.

לשון ריא"ז

וכן מכבין ומפסיקין מפני הדליקה ואפילו נפלה הדליקה בחצר אחרת הואיל ויש להסתפק שמא תבוא הדליקה בחצר ויסתכנו הנמצאים שם יש להם לכבותה:

כשיגיע יום הכפורים ראוי לאדם להתעורר בתשובה ולפשפש במעשיו ביותר כדי שיהיה נקי מחטאיו ויתכפרו עונותיו ביוה"כ שהוא יום מחילה וסליחה ולפיכך נהגו להשכים בלילות שבין ר"ה ליוה"כ ולהרבות בתפלה ותחנונים ומשבר אדם לבבו לפני הקב"ה ועל ימים שבין ר"ה ליוה"כ נאמר דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב:

דף ה:

התשובה המעולה היא שישוב אדם מחטאיו כשהוא בכחו והיכולת בידו אמרו חכמים עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועודך בידך ואף שלמה אמר בחכמתו וזכור את בוראך וכו' עד אשר לא יבואו ימי הרעה אלו ימי הזקנה כדאיתא בפ' שואל ובעל תשובה הניכר

לכל הוא שבא לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושנייה וניצל ממנה ובאותה אשה שנכשל בה ובאותו מקום ובאותו פרק שהדבר ידוע שלא פירש מן העבירה מפני שנוי המקום או מפני תשות כח אלא מפני שנתחרט בכל לבו על מעשיו הרעים. תשובת הזקנים אע"פ שאינה תשובה יפה כמו תשובת הילדות תשובה היא ומכפרין עונותיו אם שב בכל לבבו אפילו בשעת מיתה אם עשה אדם תשובה מתקבלת תשובתו שנאמר תשב אנוש עד דכא אפילו בשעת דכותו הקב"ה מקבל תשובתו וכן כשהיו שמחים בשמחת השואבה החסידים ואנשי מעשה מהן היו אומרים אשרי ילדותינו שלא ביישה זקנותינו ומהם היו אומרים אשרי זקנותינו שכפרה על ילדותינו כמו שמבואר בפ' החליל עיקר התשובה היא החרטה שנאמר כי אחרי שובי נחמתי וכו' ויפרוט חטאיו ויקבל עליו שלא לעשות עוד שנאמר יעזוב רשע דרכו וגו' ונאמר ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו:

כתב הרי"ץ גיאת ז"ל שאין להתודות עליהן אלא אם גנב או גזל והתודה עליהן בשנה שעבר יאמר במקום גנבתי געלתי בדרכי שהוא דרך כלל וכן בכל הפרטים יש לשנות בענין זה כשיצטרך וה"מ כשמתפלל בינו לבין עצמו אבל כשאומר עם הצבור אין לחוש שא"א שלא יהיה אחד מן הצבור שגנב או גזל והרא"ש כתב שיכול להתודות עליהן אע"פ שלא שנה בהם:

ורב עמרם והרמב"ם כתבו שצריך לפרט החטאים וה"ר יונה כתב שאין צריך לפרט החטא ובספרד אין נוהגין לאומרו וכן נראה שאין צריך לפרט החטא שר"ע אומר שא"צ לפרט החטא והלכתא כדבריו וצריך להתודות מעומד ואפי' כי שמע ליה משליח צבור והוא התודה כבר צריך לעמוד:

לשון ריא"ז

דף ו.

ואין צריך לפרט החטא לומר שחטא חטא פלוני או שגזל פלוני שנאמר אשרי נשוי פשע וגו' אלא מתודה סתם ואומר חטאתי עויתי ולענין חזרת שליח צבור את הוידוי במנחה כתב אבי העזרי שאין לו להחזירו כיון שאינו יכול לאומרו באמצע התפלה כמו בשאר התפלות וגם לא נתקן במנחה אלא משום גזירה שמא יארע אונס וכן דעת הרי"ץ גיאת וכן נוהגין באשכנז ורבינו האיי כתב אין מנהג שיתודה ש"צ במנחה אבל אם רצה להרויח בברכת המרבה לסלוח כגון וידוי אין מונעין אותו וכתב בתשובה אחרת יפה השיבו הראשונים על שאלת כ' בוידוי [ערב] יוה"כ שלא לאמרו שליח צבור בברכת סליחה שלא שמענו בבבל שאומר שליח צבור וידוי בתפלת המנחה של ערב יוה"כ ולדבריכם

שאתם צריכין לכך מפני שאין הצבור בקיאים צריכין אתם להודיעה כי כל אחד ואחד צריך להתודות אחר תפלתו קודם שיאכל סעודה המפסקת אבל רב עמרם כתב שליח צבור אומר וידוי במנחה להוציא את שאינו בקי וכן נוהגין בספרד:
וכן נוהגין באשכנז שכל הקהל לוקין מלקות ארבעים בבהכ"נ אחר תפלת המנחה שמתוך כך יתן אל לבו לשוב מעבירות שבידו:
ובחתימת הוידוי כתב רב עמרם החותם בא"י האל הסלחן טועה ולפרש"י יכול לחתום שהוא גורס וחכמים אומרים כל מקום שזקוק לשבע אם בא לחתום חותם וכיון שחכמים אומרים שיכול לחתום אם כן כך הלכה ובכל סדורי אשכנז יש בהם חתימה ובספרד אין חותמין ומוטב שלא לחתום כיון דאיכא פלוגתא דרבוואתא והכי פסק ה"ג ורב פלטוי ור"ח כרבינו והכי נהיגינן כרבי'. ורב סעדיה והרי"ץ גיאות ובעל העטור פסקו כר"מ:

לשון ריא"ז

כיצד מתודה חטאתי עויתי פשעתי חטאים אלו השגגות שנאמר נפש כי תחטא בשגגה עונות אלו הזדונות וכן הוא אומר הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה פשעים אלו המרדים וכן הוא אומר מלך מואב פשע בי ואינו ראוי להתודות תחלה על הזדונות ועל המרדים ואח"כ על השגגות אלא בתחלה מתודה על השגגות ואח"כ מתודה על הזדונות ואח"כ על המרדים כאדם השואל דבר מועט ואח"כ יותר וכן בדוד הוא אומר חטאנו עם וגו' וכן בשלמה הוא אומר חטאנו והעוינו והרשענו וכן בדניאל הוא אומר חטאנו העוינו והרשענו וזה שאמר משה נושא עון ופשע וחטאה לא בדרך וידוי היה אומר כן אלא בזמן שישראל עושין תשובה הקב"ה נושא להן העונות והפשעים כמו השגגות כדאיתא בפרק אמר להם הממונה וכן בזמן שהיה בהמ"ק קיים היה כ"ג מתודה על הפר עון ביתו ועון אחיו הכהנים שנאמר וכפר בעדו ובעד ביתו וכך היה אומר וכו' והיו עונין אחריו בשכמל"ו לפי שבמקדש היה כ"ג מזכיר השם ככתבו שנאמר כי שם ה' אקרא וגו' כמו שמבואר בפרק אמר להם הממונה ובשאר פרקים:

דף ו:

רבינו השמיט כל נדרי מפסקיו נראה דס"ל דאין אומרים אותו כלל וכן כתבו רב נטרונאי ורב האי שאין לאומרו ועיין בטור א"ח סי' תרי"ט כל החלוקין בדין זה:
בסדר רב עמרם אינו חותם כמו שאינו חותם בשאר תפלות ונראה דאפי' למי שפוסק שאין לחתום בשאר תפלות שאינו גורס וחכמים אומרים כל מקום שזקוק לשבע חותמים אלא גורס וחכמים אומרים חותמים בברוך מ"מ בתפלת נעילה חותמין בברוך דהא

אתפלת נעילה קיימי וקאמר שחותמים בברוך וכן כתב הר"ז הלוי. מיהו כיון דאיכא פלוגתא טוב שלא לחתום ואם חל בשבת מזכיר בה של שבת ותתן לנו וכו' את יום המנוח הזה ותותם גם בשל שבת אבל בוידוי של אחר התפילה אין צריך להזכיר של שבת ויחזיר ש"ץ התפילה ואומר וידוי באמצע התפלה כמו בשאר תפלה:

ורבינו מאיר פסק דלית הלכתא כרב ותפילת נעילה אינה פוטרת של ערבית וצריך להתפלל אותה ביום מדגרסי' בירושלמי בפ' תפילת השחר נעילה מהו שתפטור של ערב רבי בא ורב הונא בשם רב נעילה פוטרת של ערב אמר ליה רבי בא לרב הונא היאך הוא מזכיר הבדלה פי' אם לא יתפלל ערבית אינו מבדיל בתפלה ומצוה להבדיל בתפלה אע"פ שחוזר ומבדיל על הכוס אמר ליה רבי יונה לרבי בא היאך שבע פוטרת שמונה עשרה פירוש גם הוא הקשה על דברי רב שאמר תפלת נעילה פוטרת ערבית אמר ליה והלא כבר איתותב פירוש מה שהקשה על דבריו ואיתותב אמר ליה בגין דאיתותב תיבטל וכי משום דאיתותב תיבטיל מילתיה לגמרי ולא נדחוק לישבם א"ר יוסי מה דאקשי רבי בא קשיא יאות מה דאקשי ר' יונה לא קשיא קל הקילו עליו מפני תעניתו שיהא שבע פוטרת שמונה עשרה פירוש למהר אכילתו בשביל התענית הקלו עליו אבל מה דמקשי רבי בא ודאי קשה דבשביל למהר אכילתו אין לבטל הבדלה שבתפלה רבי אבא בר ממל אמר לחבריא מארי מכולה שמעית דאין תפלת נעילה פוטרת של ערבית פירוש מדרבי בא ורבי יונה שהקשו על דברי רב ומדרב הונא שקבל קושית רבי בא ולא תירץ לו ומדר' יוסי דאמר מאי דאקשי רבי בא קשיא יאות שמעי' דכולהו לית להו דרב אמר רבי (אסי) [יוסי] בר בון ותני רבי חייא בכל יום מתפלל אדם שמונה עשרה במוצ"ש ובמוצאי יוה"כ ובמוצאי דתענית צבור אלמא משמע בהדיא דלית הלכתא כוותיה דרב ועוד שכבר נהגו העולם להתפלל תפלת ערבית אע"פ שהתפללו נעילה והיינו דלא כרב אלא כברייתא דאור יוה"כ דבין לתנא קמא ובין לרבי חנניא בן גמליאל שאמר משום אבותיו לא סבירא להו הא דרב וההיא ברייתא של אור יוה"כ ברייתא של עיקר היא דהא לענין הבדלה בחונן הדעת קי"ל כרבי חנניא בן גמליאל שאמר משום אבותיו שכוללה בחונן הדעת ודלא כרבי עקיבא דאמר אומרה ברכה רביעית בפני עצמה ודלא כר' אליעזר דאמר אומרה בהודאה אלמא ברייתא של עיקר היא וסמכינן עלה וכיילינן הבדלה בחונן הדעת הכא נמי סמכינן עלה למיפסק דלא כרב דבין לת"ק ובין לר' חנניא בן גמליאל אין תפלת נעילה פוטרת של ערבית וכן בירושלמי דפרק תפלת השחר ובריש פרק בתרא דתענית פליג ר' יוחנן על רב דאמר אין תפלת נעילה אלא ביום ורב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן והכי איתא התם אימתי הוא נעילה רבנן דקסרין אמרין אתפלגין ר' יוחנן ורב

רב אמר נעילת שערי שמים אפי' בלילה ורבי יוחנן אמר נעילת שערי היכל דהיינו ביום אחר הדלקת הנרות אמר ר' יודן ענתותא מתני' מסייע ליה לרבי יוחנן בשלשה פרקים הכהנים נושאים את כפיהם ארבעה פעמים ביום בשחרית במוסף במנחה ובנעילה ובתעניות ובמעמדות וביוה"כ ואית לן למימר נעילת שערי שמים דהא איתקוש נשיאת כפים לשירות דכתיב לשרתו ולברך בשמו (עד היום) מה שירות ביום אף נשיאת כפים ביום אחוה דאמיה דרב אדא הוה סייר גולתיה דרב ביום צומא רבא אמר ליה כד תחמי שמשא ברישׁ דיקלא הב לי גולתאי דליצלי נעילת שערים מתחלפא שיטתיה דרב תמן הוא אומר נעילת שערי שמים הכא אומר בנעילת שערי היכל מדצלי בעוד יום אמר רב מתנה על ידי דהוה רב מאריך בצלותא סגיא היה מגיע לנעילת שערי שמים פירוש תפלתו היתה נמשכת עד נעילת שערי שמים אלמא רבי יוחנן פליג עליה דרב וגם רבי יודן מייתי סייעתא לרבי יוחנן ממתני' וגם רב גופיה היה מתפלל ביום אלא שהיתה תפלתו נמשכת עד הלילה הלכך אין להתפלל תפלת נעילה אלא ביום ע"כ:

ותוקעין תשר"ת זכר לתקיעת היובל שהיה ביוה"כ ויש נוהגים לתקוע מיד אחר תפלת נעילה קודם ערבית אע"פ שעדיין לא הבדילו אין חוששין כיון שתקיעת שופר אינה מלאכה ונכון להמתין עד אחר ערבית ואפילו אם יתקע קודם שהבדיל אין לחוש כיון שהבדיל בתפלה וכתב סמ"ג לאוין ס"ט וטור א"ח סי' תרפ"ד ואנשי מעשה באשכנז רגילים לעשות ב' ימים יוה"כ שמתענין ב' ימים ולפעמים היו מהם י' והיו מתפללין בי' ככל סדר יוה"כ והרא"ש היה מוחה בידם אבל לשאר כל דבר איסור מלאכה היו נוהגים כמו בראשון הלכך אפי' אחרים לא יבשלו לו וי"א מי שעושה פעם אחת ב' ימים שוב אינו יכול לחזור בו לעולם דכיון שקבלו עליו הרי הוא עליו באיסור כרת והרא"ש היה מתיר לשאל עליו:

ולענין טבילת בעל קרי כתב ה"ר יהודה ברצלוני שטובל כדרכו דתנן הרואה קרי ביוה"כ יורד וטובל וכן כתב בה"ג והר"ם כתב כיון דקי"ל דבעל קרי אין צריך טבילה לא לתפלה ולא לד"ת אף בשאר ימות השנה אזלינן לחומרא שאין לו לטבול ביוה"כ אלא אם הוא לח ירחץ אותו מקום ואם הוא יבש ישפשפנו בידו וכן פסק ר"ת ושאר חייבי טבילות כתב בה"ג שטובלין כדרכן ביוה"כ ור"ת כתב דאין טובלין והא דתניא כל חייבי טבילות טובלין כדרכן היינו דוקא למ"ד טבילה בזמנה מצוה ואנן קי"ל דלאו מצוה הלכן ימתין עד למחר:

הדרן עלך יום הכפורים וסליקא לה מסכת יומא